

NASZA PRZESZŁOŚĆ

REDAKTOR KS. ALFONS SCHLETZ

XL KRAKÓW

1973

Okladkę projektowała
CZESŁAWA LEWANDOWSKA-GORGON

NASZA PRZESZŁOŚĆ

JX

Kraków 1973

Cracovia 1973

NOTRE PASSÉ

Etudes sur l'Histoire de l'Eglise
et de la Culture Catholique
en Pologne

Directeur: Alphonse Schletz

XL

Cracovie 1973

NASZA PRZESZŁOŚĆ

Studia z dziejów Kościoła
i kultury katolickiej w Polsce

Redaktor: Ks. Alfons Schletz C.M.

XL

Kraków 1973

Instytut Wydawniczy
NASZA PRZESZŁOŚĆ
Kraków, ul. Strzelnica 6

Krakowskie Zakłady Graficzne, Zakład Nr 3 Kraków, ul. Berka Joselewicza 24
zam. 585/73 — 1500+50 B-12

KS. LUDWIK PIECHNIK T.J.

POCZĄTKI AKADEMII WILEŃSKIEJ (1569—1600)

PRZEDMOWA

Michał Baliński w pracy pt. *Dawna Akademia Wileńska*¹ tak pisał: „Przeszłość nie zachowała żadnych podań i żadnych szczegółów do lepszego wyświecenia, jaki był stan nauk w owej młodej Akademii, jakie położenie uczących i uczących się w niej. Tak są szczupłe wiadomości o tym w książkach dawnych i rękopisach, dotąd przynajmniej, że zamglony tylko obraz historii owego zakładu wystawić możemy”.

W tym samym duchu pisał późniejszy historyk Akademii Wileńskiej Józef Bieliński²: „O historii tej szkoły ani marzyć, jezuitów, którzy 200 lat zarządzali Akademią, ignorować nie można. Czy oni źle, czy dobrze uczyli, to inne pytanie, ale uczyli przez lat dwieście. Tymczasem o jezuitach nic nie wiemy. Doszły nas paszkwile, po większej części rzucone na jezuitów przez protestantów, lecz takie materiały najmniej się nadają do bezstronnego sądu o działalności nauczycielskiej i obywatelskiej członków zakonu; z pism zaś jezuitów doszło nas niemało wprawdzie, lecz w nich szkoły, a głównie Akademia, nie są uwzględnione”.

Zadaniem niniejszej pracy jest „zamglony obraz historii owego zakładu” w jego początkach (1569—1599) rozświetlić przede wszystkim w oparciu o źródła Rzymskiego Archiwum Towarzystwa Jezusowego dotychczas nie wykorzystane przez historyków. Źródła te były główną podstawą badań nad początkami Akademii Wileńskiej, ponieważ poszukiwania w bibliotekach i archiwach polskich przyniosły tylko nikły rezultat w porównaniu z materiałem rzymskiego archiwum zakonnego. Wypada wszakże zaznaczyć, że zbiory tego archiwum nie przedstawiają jednokowej wartości naukowej. Stosunkowo małą wartość posiadają *Litterae Annuae*, ponieważ podają zdarzenia wybrane, „budujące”. Sporo w nich pisze się o pracy duszpasterskiej, o nawróceniach, o dysputach, o praktykach religijnych; natomiast niewiele o szkole. Ich obiektywność także budzi zastrzeżenia.

¹ M. Baliński, *Dawna Akademia Wileńska, próba jej historii od założenia r. 1579 do ostatecznego jej przekształcenia w r. 1803*, Petersburg 1862, s. 80.

² J. Bieliński, *Uniwersytet Wileński*, t. 1, Kraków 1899—1900, s. 4.